

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

23e jaargang nr. 26 - 28 juni 1970

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58 t.n.v. De Humanistische Pers

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 8,50 per jaar
overige landen f 12,50 per jaar
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

Balans van de regionale diskussiedagen

Commentaar: In het HV is al enige tijd een discussie gaande die draait om de vraag of het Verbond zich meer bezig moet houden met maatschappelijke zaken, daarin stelling moet nemen, en zodoende actief moet zijn op een terrein waar ook politieke organisaties actief zijn, — of dat de nadruk moet liggen op de functie van bezinningscentrum.

Toegespitst op de vraag of het hoofdbestuur publieke uitspraken moet doen over zaken die ook met politiek te maken hebben, was deze kwestie het voornaamste onderwerp van discussie op de zes regionale diskussie-dagen die de afgelopen maanden op verschillende plaatsen in het land zijn gehouden — en die open stonden voor leden en belangstellenden.

Een duizend mensen nam in totaal deel aan deze discussies, praatte onderling en met leden van het hoofdbestuur.

Zeshonderd van hen vulden een vragenformulier in. Aan de hand van deze antwoorden en aan de hand van de besprekingen zelf, kon bijvoorbeeld worden vastgesteld, dat de meeste bezoekers positief stonden tegenover dit soort bijeenkomsten. Gemiddeld waardeerde men de bijeenkomst overal met meer dan een zes — in één geval kwam men tot een acht.

Verder werd een korte standpuntsbepaling gevraagd over het onderwerp dat ter sprake was en over andere onderwerpen, die men op deze manier zou willen behandelen.

De heer De Leede geeft een indruk van wat daar uit kwam.

De Leede: Er is natuurlijk het een en ander gezegd over het onderwerp dat aan de orde was: Moet het HV in maatschappelijke zaken partij kiezen. Daarbij bleek dat er in dit opzicht een grote verscheidenheid aan opvattingen in het Verbond bestaat. Een verscheidenheid, waarin je zelfs nog een zekere lijn kon zien aan de hand van de leeftijdsopbouw: naarmate de mensen jonger waren hadden ze er minder bezwaren tegen om ook politieke facetten in het werk van het HV tot hun recht te laten komen — naarmate de mensen ouder werden uitten ze meer bezwaren tegen te veel politiek in het HV. Daaruit bleek tevens dat lang niet alle mensen een heel duidelijk beeld hebben van wat poli-

tiiek nu eigenlijk is en ik dacht dat één van de dingen, waar we ons mee bezig zullen moeten houden, is te proberen de mensen duidelijker te maken wat het politieke bedrijf in zijn totaliteit inhoudt, om dan vervolgens de mensen ook duidelijk te maken dat het HV geen politieke partij is en ook niet kan zijn — dat er duidelijke verschillen zijn tussen politiek werkzaam zijn en werkzaam zijn vanuit een geestelijk centrum. Maar dat dit niet wegneemt dat je je vanuit een geestelijk centrum natuurlijk af en toe uitspreekt over een maatschappelijk vraagstuk — ook wanneer je dit doet vanuit een zedelijk gezichtspunt, dan heeft dit heel duidelijk politieke raakpunten.

Maar het hanteren van politieke raakpunten wil nog niet zeggen dat je daarmee een complete politieke partij bent.

Als ik kijk naar wat er verder door de mensen geantwoord is op de vraag „Over welke onderwerpen zou u een volgende keer nog eens willen praten?” — dan blijkt daarbij eigenlijk dat daar veel belangstelling getoond wordt voor concrete, maatschappelijke onderwerpen: het vraagstuk van de overbevolking, het vraagstuk van abortus e.d. Maar betrekkelijk weinig vragen werden er gesteld over de geestelijke achtergronden, waarvan je nou juist zou verwachten dat ze in een geestelijk centrum in het middelpunt van de belangstelling zouden staan.

Commentaar: De heer De Leede is organisatie-secretaris van het Verbond. Als zodanig weet hij nauwkeurig zowel wat er in het hoofdbestuur, als wat er in de plaatselijke gemeenschappen om gaat.

De Leede: Ook op basis van deze diskussiedagen geloof ik niet dat er een duidelijk verschil is tussen de denkwereld van het hoofdbestuur en de denkwereld van de gemeenschappen. Dat neemt natuurlijk niet weg dat datgene wat vanuit het hoofdbestuur komt in een heelboel gemeenschappen wel stimulerend werkt. En deze invloed gaat dan ook stellig uit van deze regionale diskussie-dagen, die met de gemeenschappen zijn gehouden, en waarbij mensen hele positieve ervaringen hebben opgedaan, die ongetwijfeld hun invloed ten goede zullen

een radio-uitzending van zondag 28 juni 1970

hebben in het werk van de gemeenschappen. Verschillende gemeenschappen hebben zich ook voorbereid op deze discussie-dagen. Ze hebben van tevoren in groepen gediscussieerd over de onderwerpen die aan de orde zouden komen, in besturen van gemeenschappen, in werkgroepen op huishoudelijke jaarvergaderingen. En van die voorbesprekingen is op de discussiedagen soms ook rapport uitgebracht.

Vraag: En heb je het idee dat de discussie over deze onderwerpen ook door zal lopen op plaatselijk niveau?

De Leede: Dat dacht ik wel. Er zijn meer facetten aan de mensen duidelijk geworden die aan dit vraagstuk vast zitten. Er zijn eigenlijk ook meer mensen betrokken geraakt bij de discussie. Gewoonlijk worden deze punten door middel van brieven en op kader-conferenties aan de besturen voorgelegd. Op deze bijeenkomsten waren ook veel niet-bestuursleden, bij wie juist ook door deze discussies deze problematiek veel meer is gaan leven. En ik verwacht dan ook dat deze discussie in de komende tijd nog herhaaldelijk in de gemeenschappen terug zal komen.

Commentaar: Hebben de discussies voor de initiatiefnemers — het hoofdbestuur — verrassingen opgeleverd. U hoort de heer Rood, algemeen voorzitter van het Verbond.

Rood: Ik dacht dat je in het algemeen blij verrast kon zijn over de mate waarin de mensen betrokken zijn bij de zaak. In de eerste plaats bij het Verbond in het algemeen: men is gekomen. We hebben bij elkaar zo'n kleine vijftienhonderd mensen gehad — wat onze meest optimistische schatting was van te voren. En in de tweede plaats, dat men erg betrokken is bij de verklaringen die het hoofdbestuur uitgeeft. Zowel positief als negatief. En dat heeft ons toch wel verrast, geloof ik, in die zin dat we niet vermoed hebben — ik zelf in ieder geval niet — dat men zich daarbij zo ingrijpend betrokken voelt.

Vraag: Vindt u dat het experiment als zodanig — wellicht afgezien van het onderwerp dat aan de orde was — geslaagd is?

Rood: Ja. Ik zei al dat we een mooi aantal mensen hebben gehad. We zijn uitgegaan van de

gedachte dat het op zichzelf toch niet zo erg aantrekkelijk is om in een organisatie met vijftienduizend mensen het beleid verder alleen te laten bepalen door vijftien die in het HB zitten — en we hebben dat nu kunnen verhonderdvoudigen, zo ongeveer, wat ik op zichzelf een mooi experiment vindt voor een eerste keer. En in die zin vind ik het experiment zeker geslaagd en zullen we er — naar ik aanneem — ook mee doorgaan.

Vraag: Men zal er mee doorgaan en wat voor vorm zal het dan krijgen — zal het op dezelfde basis gaan als nu, in een tamelijk experimentele, althans niet vastgelegde vorm?

Rood: Als u met vastgelegde vorm bedoelt een soort institutionalisering binnen de organisatie met bepaalde bevoegdheden... Dat punt hebben we aan de orde gesteld op de Verbondsraad die verleden week zaterdag is gehouden en daar heeft de Verbondsraad in grote meerderheid gezegd: Nee, dat moeten we zeker niet nastreven. We hebben een andere infra-structuur die voldoet, met een Verbondsraad, met kaderconferenties en dergelijke. Zelf zou ik iets voorzichtiger zijn. Ik zou zeggen: nu in ieder geval nog niet. Ik zou het een tweede keer zeker nog in een experimenteel stadium willen doen en daarna nog eens opnieuw onderzoeken: kunnen we er op een andere manier wat mee doen.

Vraag: Konkreet lag op deze discussiedagen vooral ter tafel het beleid van het hoofdbestuur inzake publieke uitspraken, vooral dan over zaken die ook politiek geïnterpreteerd kunnen worden. Gaat het hoofdbestuur — als resultaat van deze discussiedagen — een ander beleid voeren in dit soort zaken of een andere procedure volgen?

Rood: Het is grappig dat u zegt dat op die discussiedagen eigenlijk aan de orde was het uitspraken beleid van het HB. Ik geloof dat u dat juist ziet als u kijkt naar wat er gezegd is op die discussie-dagen: daar had men het in hoofdzaak over. Dat was eigenlijk niet onze bedoeling. Wij hadden meer het gevoel dat we het er over zouden moeten hebben: Is het juist en gewenst dat het HV stelling neemt in maatschappelijke vraagstukken. En dat betekent helemaal niet alleen het hoofdbestuur, maar wel degelijk ook in gemeenschappen op plaatselijk niveau — bijvoorbeeld doordat een gemeenschap zich interesseert voor wat er op plaatselijk niveau aan maatschappelijke zaken gaande is, en door — als men meent dat dit ons als humanisten raakt — daarin een bepaalde inspraak te hebben. Dat was ons verwachtingspatroon. Ik geef toe: er is voornamelijk uitgekomen — niet alleen maar voornamelijk — het uitsprakenbeleid van het HB.

Ik geloof niet dat er uit de discussiedagen materiaal is gekomen dat zal maken dat we *wezenlijk* een ander beleid zullen gaan voeren. Daarover moet het HB zich overigens nog beraden, dus ik zeg dat nu voor mezelf. Ik geloof wel dat we een aantal waardevolle suggesties hebben gekregen. Bijvoorbeeld de suggestie om nog duidelijker te maken wat onze achtergrondinformatie is, die leidt tot de uitspraken — en misschien ook duidelijk te maken dat en waarom er mensen waren, die een andere mening hadden. Dat is het ene punt en het andere is in zaken, waarvan we het gevoel hebben dat ze niet vreselijk akutt zijn — maar ik moet u toegeven dat komt niet zo vaak voor als we een uitspraak doen — om in die gevallen nog eens te kijken of we binnen de organisatie een mo-

Mens zijn

De mens is ook kuddedier, dat door instinct zich voegt in de kudde. Maar echt menszijn betekent in een zekere vrijheid beslissingen nemen; beslissingen die de eigen ontplooiing mogelijk maken, zonder die van anderen onevenredig te bedreigen. Daarom is menszijn verantwoordelijk zijn; tegenover zichzelf, tegenover anderen, tegenover de samenleving. Wie dat miskent, verloochent zijn menselijkheid en mist in zijn leven lijn en richting. Dat maakt hem hulpeloos, onbevredigd, wanhopig. Hij mist ieder innerlijk houvast in een wereld die van buiten af zo weinig houvast biedt. Als we beseffen dat menszijn betekent ontsnappen aan de beperktheid van het ik, als we beseffen dat de mens pas daardoor functioneert in het geheel van leven en zijn, als we bemerken dat daardoor het bestaan pas werkelijk de moeite waard wordt, dan verkrijgen we de innerlijke zekerheid die we nodig hebben om de weg te vinden in een verwarrende werkelijkheid.

Dr. J. P. van Praag

gelijkheid hebben om te sonderen hoe iets dergelijks ligt bij de leden. Ik vind dat suggesties waar we op zijn minst eens over kunnen nadenken, of we er werkelijk iets mee kunnen doen, zal in de praktijk moeten blijken. Maar in grote trekken konkreet op uw vraag antwoordend, denk ik, dat het beleid van het HB ongeveer gericht zal blijven zoals het nu is.

Vraag: Dat de discussies vooral toegespitst zijn op een onderdeel van het beleid van het HB, heeft dat te maken met iets wat ik zo nu en dan meen gezien te hebben op die discussiedagen: dat het HB enerzijds en de gemeenschappen anderzijds wat afwachtend tegenover elkaar stonden; als er suggesties kwamen van uit de gemeenschappen zei iemand van het HB bijvoorbeeld: doe het zelf dan eens in je gemeenschap, terwijl anderzijds die gemeenschappen vroegen: waarom doet het HB nou niet eens dit of dat. Denkt u dat dit soort dubbele afwachten dankzij die discussiedagen misschien wat overwonnen zou kunnen worden, en dat er misschien meer initiatieven zullen komen vanuit de gemeenschappen?

Rood: Ik hoop het in ieder geval. Ik vind het erg leuk dat u die vraag stelt, omdat dat misschien ook bij mijn allereerste antwoord hoorde op de vraag: wat vond je verrassend? Ik hoop ook niet dat het ingebeeld klinkt — dat is beslist de bedoeling niet —, maar ik heb gewoon het gevoel dat het goed is, dat hoofdbestuur naar Assen gaat en naar Eindhoven gaat. Zodat de mensen ook zien wie die HB-leden zijn en ze horen praten en begrijpen waarom ze gemotiveerd zijn, zoals ze dat zijn.

Want de gewone leden binnen de verbondorganisatie, die niet toevallig in congresdelegaties zitten één keer per twee jaar, hebben natuurlijk erg weinig contact met het HB. Om die reden geloof ik dat die discussiedagen erg goed zijn, en ik hoop dan met u dat het die — ja afwachtend weet ik niet — misschien die wat afwachtende houding zou kunnen verminderen. Begrijp me goed: in iedere landelijke organisatie hebt u deze wisselwerking. Dat men plaatselijk denkt: dat vinden we typisch een zaak van de landelijke top, daar blijven we af — en dat de landelijke top zegt, zeker in deze wat democratiserende tijd, alsjeblieft niet van bovenaf, het moet van onderop komen. Daar moeten we een hanteerbaar patroon in vinden en stellig zijn de discussiedagen bedoeld om daarbij te helpen.

Afscheid van de vakantie

Wij hadden de dagen
zo snel door onze vingers laten vloeien,
zo diep in onze luiheid ons gebaad
dat wij maar amper boven konden komen,
de warme rust uit onze leden schudden
en ogen vinden voor dat grijze, wachtende
roldier dat met zijn achterschild
de weg terug aanwees.
Slechts aarzelend lieten
wij dan gewillig door de plicht
ons knechten, zamelden de attributen
van onze korte vrijheid in en borgen
ze stuk voor stuk in 's kevers achterlijf,
een sloperswerk, waarbij de hand
het hart bedwong, een schone maand
verschrompelde tot koffers en valiezen.

Maurits Mok
(hedendaags Nederlands dichter)

Erich Fromm

De thans 70-jarige auteur studeerde sociologie en psychologie in Duitsland en promoveerde in 1922 in Heidelberg. In 1933 emigreerde hij naar de U.S.A. waar hij aan verschillende universiteiten en instituten doceerde. Sinds 1951 is hij hoogleraar aan de Nationale Universiteit te Mexico.

Hij is lid van de American Humanist Association (A.H.A.) één van de aangesloten organisaties van de I.H.E.U., het overkoepelend lichaam van alle humanistische organisaties in de wereld.

In een geheel nieuwe serie zijn thans 5 van zijn boeken in paperback verschenen.

De titels zijn:

De angst voor vrijheid — 224 blz. f 9,90

Fromm concentreert zich hier op één aspect van de karakterstructuur van de moderne mens, die beslissend zal zijn en centraal zal staan voor heel de culturele en sociale crisis van onze tijd, n.l. de betekenis van de vrijheid voor de moderne mens.

De zelfstandige mens — 206 blz. f 9,90

In menig opzicht is, zegt de schrijver in zijn voorwoord, dit boek een voortzetting van „de angst voor vrijheid”. Voor een goed begrip is het lezen van beide boeken wel gewenst om een volledig voorbeeld te verkrijgen van de door hem ontwikkelde karakterologie.

De gezonde samenleving — 274 blz. f 12,90

Dit boek is een vervolg op „de angst voor vrijheid”. Trachtte hij in dit boek aan te tonen, dat de totalitaire bewegingen tegemoet kwamen aan de diep ingewortelde behoefte van de mens, de in de moderne wereld verworpen vrijheid te ontvluchten, in „de gezonde samenleving” wil hij aantonen, dat het leven in de democratie van de twintigste eeuw in menig opzicht slechts een andere vorm van vlucht voor de vrijheid vertegenwoordigt.

Liefhebben, een kunst, een kunde — 176 blz. f 9,90

Deze studie wil de lezer ervan doordringen dat, hoezeer hij ook moge streven naar liefde, zijn pogingen gedoemd zullen zijn te mislukken, als hij zich niet met de grootst mogelijke energie wijdt aan de ontplooiing van zijn totale persoonlijkheid, en daardoor een „creatief” mens te worden.

Psychoanalyse en religie — 156 blz. f 9,90

Valt in „de zelfstandige mens” de volle nadruk op de ethiek, in dit boek concentreert de schrijver zich op het probleem van de religie. Aangezien ethiek en religie ten nauwste samenhangen is er sprake van enige overlapping.

Bestellingen door overschrijving op giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers Utrecht.

Eenzaamheid heeft op sommige mensen dezelfde uitwerking als wijn; zij moeten er niet te veel van nemen, want ze stijgt hun naar het hoofd.

Mary Coleridge (1861—1907)

Informatie

„Hoewel het humanisme zeker de pretentie heeft een gids te zijn voor het menselijk gedrag, een levensvisie en levenswijze, een basis voor eenheid en voor het handelen, voor de sociale praktijk, en deze woorden een enigszins religieuze klank hebben, zijn er goede redenen om het geen religie te noemen. De humanist houdt in zijn denken in de regel niet vast aan eeuwenoude religieuze categorieën (numineus, heilig, sacraal, absoluut, transcendent, goddelijk) die hij dan een nieuwe inhoud geeft. Ik geloof niet dat dit noodzakelijkerwijs betekent dat zij een hele dimensie van hun leven uitsluiten, dat het zesde zintuig dat religieuze mensen hebben, bij hen gebrekkig is. In werkelijkheid kan juist het aanvaarden van religieuze categorieën de mens ongevoelig maken, want het humanistisch streven gaat juist uit van een vragende benadering van de wereld, van een openheid die zich weinig aan categorieën gelegen laat liggen en alle ideeën en idealen slechts als instrument beschouwt; en de houdingen en antwoorden die op deze manier worden gevormd moeten niet geprefabriceerd worden. Als het humanisme een religie werd, zou dat evenzeer de dood ervan betekenen als wanneer het een filosofie werd. Wat wij metterdaad maken van deze wereld waarin wij ons bevinden, zal waarschijnlijk niet in alle opzichten verschillen van wat anderen ervan gemaakt hebben en ervan zullen maken, maar er ligt een wereld van verschil tussen wat wij ervan maken, en de absolutistische houdingen die we zouden kunnen aannemen in plaats daarvan. Het wezen van het humanisme zou men misschien onwereldse wereldelijkheid kunnen noemen, gepassioneerd materialisme.

Zo kan men zeggen dat de humanisten ernaar streven eenvoudig te zijn met de eenvoudigen, filosofischer dan de scholen, religieuzer dan de sekten en, zo zou men verder kunnen gaan, politieker dan de partijen. Want op de vraag of het humanisme een bepaalde politiek is, is het antwoord weer dat politieke instellingen en partijen, evenals ideeën en idealen, instrumenten zijn. Het doel van politieke actie is wetgeving en ze oefent haar invloed in hoofdzaak uit door de wet. Maar de wet is nog maar een begin, een nieuwe mogelijkheid, en het humanisme als sociale actie begint bij de wet zoals ze is en bekijkt wat ermee te bereiken is, door middel van de wet en ondanks de wet, en welke veranderingen in de wetgeving er nodig of gewenst zijn. Het humanisme in actie is geen politieke partij noch de basis daarvoor of voor een andere vereniging met een specialistisch doel, noch is het met deze sociale instrumenten op dezelfde wijze verbonden als een kerk, die tenslotte ook een vereniging is met een specialistisch doel. Het georganiseerde humanisme is een algemene vereniging zonder specifieke doel, een gemeenschap die bestaat in een overeenkomst van ideeën en gezamenlijke doeleinden, die bedoelen het leven en de wereld te vormen en in het algemeen in een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Wat moet men doen? — dat is hier de laatste en voor de ongeduldige zoeker de eerste vraag. Christen zijn, zegt Montaigne, is in meer dan gewone mate rechtvaardig, menslievend en vriendelijk zijn. Misschien is dat in de praktijk ook zo, en men zou kunnen zeggen dat humanist zijn in de praktijk betekent in meer dan gewone zin zindelijk te denken, burgerzin en

verdraagzaamheid te tonen. Het klinkt minder fraai, maar bij vergelijking in de praktijk zouden beiden evenveel punten krijgen, en de woorden zouden trouwens nauwkeurig moeten worden gedefinieerd om het commentaar erop vruchtbaar te maken. Maar geloof zonder werken is geen christendom, en ongeloof zonder enige poging te doen de consequenties daarvan voor de mensheid te helpen dragen, is geen humanisme. Wie uit een gevoel van onbegrensde afhankelijkheid ontwaakt tot een veronderstelde onafhankelijkheid in plaats van een onbegrensde onderlinge afhankelijkheid, is alleen van illusie veranderd, zonder erop vooruit te gaan. Onbegrensde, gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het scheppen van de voorwaarden voor een in alle opzichten menswaardig leven, een menselijke voorzienigheid, dat is de kolosale onderneming die de mens zonder God op de schouders wordt gelegd. De mensen zien gezamenlijk de gemeenschappelijke problemen der mensheid onder ogen, de klassieke euvelen als onwetendheid, armoede en ziekte, het spook der onzekerheid, de nachtmerrie van het bevolkingsvraagstuk; aan hun zijde hebben zij de kunsten en wetenschappen, en de onuitputtelijke hulpbron der sociale samenwerking. De humanist is simpel genoeg om te vinden dat de situatie redelijkerwijs vraagt om het aanvatten van deze problemen met behulp van deze middelen, en dat dit dringend is en voorrang heeft boven de vele en belangrijke verschillen die de mensheid verdelen in rassen, naties, klassen, aanhangers van een godsdienst en andere delen van de mensheid als geheel”.

H. J. Blackham in „Bezwaren tegen het humanisme”, uitgave Bruna.

Agressie bij de mens door Anthony Storr

Het gezonde verstand dat aan het hele boek ten grondslag ligt maakt het begrijpelijk voor iedereen; de grondige kennis en de gedisciplineerde wetenschappelijke instelling van de auteur maken het tot een openbaring voor de man van de wetenschap, vooral voor de biologisch ingestelde onderzoeker die tot op heden nogal sceptisch stond tegenover de psycho-analytische theorie.

De auteur schrijft over agressie als instinctieve impuls, als faktor in het leven van kind en volwassene, in hun seksuele relaties. Hij toont aan hoe vijandigheid kan ontstaan, hoe agressie zich uit bij een opgewonden kind, een jaloerse echtgenoot, een politicus of een psychopaat. Agressie kan op vernietiging uitlopen. De auteur besluit zijn helder en humaan boek dan ook met een pleidooi voor begrip en beheersing.

136 blz.

f 9,25

Verkrijgbaar door storting of overschrijving van f 9,25 op postrekening 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.